

УДК 334.[714+722.1]

С.П. БАРМАТОВА

ЗАЙНЯТІСТЬ ОН-ЛАЙН: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ

Статтю присвячено аналізу перспектив розповсюдження в Україні такої сучасної форми зайнятості, як віддалена робота чи робота вдома, та наслідків для українського ринку праці зростання популярності фрілансерства.

Ключові слова: зайнятість, віддалена робота, фрілансер, заробітна плата.

Актуальність теми. Сучасний світ характеризується змінами в системі праці. Однією з таких змін стала віддалена робота чи робота вдома. Це – не дуже розвинутий вид зайнятості в Україні, але який завойовує свою нішу на ринку праці (наприклад, у США приблизно 45 млн працівників (фрілансерів) працює саме у такий спосіб [1]); по-друге, як вважають російські дослідники, саме така зайнятість може стати вирішенням проблем з пошуком роботи під час кризи [2].

Самі терміни “віддалена праця” та “фрілансерство” отримали значне розповсюдження у середовищі незалежних працівників, вони наведені у назвах інтернет-сайтів (зокрема тих, які орієнтовані на пропозиції роботи), різних асоціацій, а також профспілок. При цьому вони не часто використовуються у науковій літературі, а зустрічаються в основному в текстах, які мають публіцистичний характер. Це пояснюється обмеженою увагою дослідників до цієї категорії працівників і, як наслідок, недостатньою розробленістю самих термінів. Із зарубіжних учених, які досліджують ці проблеми, можна виділити Б. Букмена, Дж. Мерца, П. Пейка, К. Платмана, Т. Хагена. Серед російських учених дослідженням проблем віддаленої праці та фрілансерства займаються Д. Стебков й А. Шевчук, серед українських цю проблему частково досліджували О. Кузьмин, Н. Солярчук, С. Тумакова [4].

Мета статті – проаналізувати тенденції розповсюдження фрілансерства як альтернативного типу зайнятості в Україні.

Отже, що таке віддалена робота? Віддалена робота (також дистанційна, телеробота) – це форма зайнятості, за якої роботодавець та найманий працівник (або замовник і виконавець) перебувають на відстані один від одного, передаючи й отримуючи технічні завдання, результати праці та оплату за допомогою сучасних засобів зв'язку – телефону або Інтернету.

Концепцію віддаленої роботи розробив американський дослідник Дж. Ніллес. У 1972 році він запропонував ідею про те, що не обов'язково

мати співробітників у офісі, тому що сучасні засоби зв'язку дають змогу підтримувати контакт з ними на відстані. Влада виявила зацікавленість у реалізації ідеї віддаленої роботи, тому що побачила в ній вирішення транспортних проблем, які гостро стояли у великих міста. До того ж нова організація праці давала змогу забезпечити працею населення віддалених сільських регіонів. Розробку концепції віддаленої роботи продовжує голова спеціального Комітету з економічного розвитку США, який пропонує новий термін “flexiplace” – “гнучке робоче місце”.

До переваг цієї форми зайнятості можна віднести можливість:

- вільно розпоряджатися своїм часом;
- працювати на декількох роботах;
- одержувати високі гонорари, знайшовши віддалену роботу в розвинутій країні;
- більш повно реалізувати себе.

Але є і суттєві недоліки:

- складно простежити за дотриманням авторських прав;
- ускладнено контакт, іноді важко просто домовитися із замовником;
- іноді важко одержати свою винагороду;
- якщо замовник перебуває в іншому місті або навіть країні, виникають певні труднощі, якщо потрібно захистити свої права через суд;
- деяку проблему становить необхідність підписання паперів;
- можливі конфлікти з близькими, які пов'язані з нерозумінням специфіки віддаленої роботи;
- можливі проблеми із самоорганізацією й організацією робочого середовища.

Як окрему проблему, можна назвати дотримання законодавства про працю, тому що при роботі вдома всю бухгалтерію повинен вести сам працівник. На нього ж покладається обов'язок вчасної сплати податків.

Одним із основних видів віддаленої роботи є фрілансерство. Світова практика свідчить, що такий вид діяльності дає змогу скоротити витрати підприємств, які співпрацюють із фрілансерами, а також дає можливість фрілансерам працювати в кращих для них умовах, дає свободу вибору сфери діяльності, робочого графіка та багато інших переваг.

Фрілансер (від англ. *freelancer* – “вільний списник”, найманець, у переносному значенні – вільний художник) – людина, що виконує роботу без укладання довгострокового договору з роботодавцем, найманий тільки для виконання визначеного переліку робіт (позаштатний працівник). Також фрілансером є працівник, запрошений для виконання робіт у ході аутстафінга. Будучи поза постійним штатом певної компанії, фрілансер може одночасно виконувати замовлення для різних клієнтів.

Д. Стебков і А. Шевчук дають такі визначення поняття “фрілансер”: “фрілансери – незалежні професіонали, які не перебувають у штаті організацій, а самостійно надають послуги різним замовникам, завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій”;

– “фрілансер – людина, яка виконує роботу без укладання довготермінового договору з роботодавцем, позаштатний працівник” [3, с. 46].

Фрілансерство особливо поширене в таких галузях діяльності, як журналістика (й інші форми діяльності, пов’язані з написанням текстів), комп’ютерне програмування, веб-дизайн, переклад, різноманітна консультативна діяльність. Також фрілансерами вважаються мисливці за винагородою й солдати-найманці, на противагу поліції/міліції й регулярній армії.

Широке розповсюдження фрілансерство одержало з розвитком Інтернету: мережа й супутні інформаційні та банківські технології дали змогу деяким категоріям працівників зменшити частоту появи в офісах, навіть повністю перейти на надомну чи віддалену роботу.

Чим саме може приваблювати така робота? Перш за все – оплатою. У Росії фрілансери у середньому отримують 15 дол. США за годину. У США – 23 дол., у Великобританії – 24 дол. США, в Австралії – 24 дол. США. Це – максимальні значення. Також високий рівень оплати – 22 дол. у Канаді та Франції. Українські, пакистанські й індійські фрілансери у середньому працюють за 14 дол. США, 15 дол. США в платять за годину роботи у Малайзії, 16 дол. США – у Китаї [1].

Якщо порівняти цю оплату із середньостатистичною по Україні – 2633 грн на місяць на початок 2012 р. (3120 грн у промисловому секторі та 1801 грн. у сільськогосподарському) [5], то стає зрозумілим, що вибір (особливо молоді) – за фрілансерством.

За даними глобальної он-лайн платформи у сфері працевлаштування Elance, 11 311 українців-фрілансерів працюють на іноземні компанії із зарплатою в середньому 16 дол. США на годину. За останні п’ять років тільки через цей інтернет-майданчик українці заробили 34,3 млн дол. США. Лише у вересні 2012 р. 342 українських фрілансери заробили 1,072 млн дол. США [6].

Але представники не всіх професій можуть використовувати можливості віддаленої роботи. Перші позиції серед фрілансерів посідають ІТ-фахівці, далі йдуть копірайтери і перекладачі. Але для молодіжної групи – це переважно саме ті сфери діяльності, які й обирає молодь.

У цілому ж частка домашніх трудівників в українському суспільстві поки не дуже велика. Але в основному з однієї причини: доступ до Інтернету в країні, за даними Центру Разумкова, має всього 10% населення. Тоді як в Латвії – 50%, а в Америці – 90% [7]. Ще однією причиною такої невеликої частки можна назвати відсутність відповідної біржі праці. Хоча вже й існує сайт біржі праці фріланса [8], ця біржа – добровільний проект самих фрілансерів, а не держави.

У чому саме розвиток віддаленої роботи як форми працевлаштування може бути загрозливим для ринку праці України? Перш за все тим, що для молоді він може стати більш привабливим, ніж традиційні види. А це, у свою чергу, може призвести до “вимивання” робочих кадрів із традиційних сфер діяльності. По-друге, відсутність податкового контролю (внаслід-

док відсутності розробленої законодавчої бази) за фрілансерами може стати причиною недоотримання державою податкових надходжень. По-третє, у служб зайнятості України поки що немає досвіду із проведення перекваліфікації працівників для сфери віддаленої роботи.

Тому проблема розвитку віддаленої роботи як нового напрямку функціонування ринку праці в Україні потребує принципової уваги як з боку науковців, так і самих учасників цього ринку – як роботодавців, так і найманих працівників.

Список використаної літератури

1. Работа вне штата и вне офиса. Готовы ли вы стать фрилансером, если вас уволят в связи с кризисом? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://echo.msk.ru/programs/figure/548612-echo/>.
2. Работа на дому. Плюсы и минусы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.onlinehomebusiness.ru/articles_1103.html.
3. Стебков Д. Фрилансеры на российском рынке труда / Д.О. Стебков, А.В. Шевчук // Социологические исследования. – 2010. – № 2. – Февраль. – С. 45–55.
4. Солярчук Н.Ю. Економіко-демографічна характеристика діяльності фрілансерів у світовій практиці / Н.Ю. Солярчук // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи : зб. матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 26–27 квітня 2012 р.). – Житомир, 2012. – С. 114–115.
5. Праця України у 2011 році : статистичний збірник. – К. : Держкомстат, 2012.
6. Українські фрілансери – четверте місце у світі за рівнем доходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://racurs.ua/44>.
7. Український фріланс розвивається ударними темпами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://freelance.com.ua/article_ukrainian_freelance_ua.htm.
8. Сайт та біржа праці Weblancer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://freelance.com.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2012.

Барматова С.П. Занятость он-лайн: новые возможности для украинского рынка труда

Статья посвящена анализу распространения в Украине такой современной формы занятости, как удаленная работа или работа на дому и последствий для украинского рынка труда роста популярности фрилансерства.

Ключевые слова: занятость, удаленная работа, фрилансер, заработная плата.

Barmatova S. Employment on-line: new opportunities for the Ukrainian market of work

Article is devoted to the analysis of distribution in Ukraine such of the modern form of employment as the removed job or job on the house and consequences for the Ukrainian market of work of growth of popularity freelancer.

Key words: employment removed job, freelancer, wages.